

Kunskapsstyrning för socialtjänsten
Kunskapsutveckling
Mariana Dufort
mariana.dufort@socialstyrelsen.se

Stödtelefon för våldsutövare och yrkesverksamma

Regeringsuppdraget

Socialstyrelsen har i uppdrag att följa arbetet som bedrivs av Länsstyrelsen Stockholm med en stödtelefon för yrkesverksamma och för ej frihetsberövade personer som har utövat eller riskerar att utöva våld mot närstående (S2019/04465, S2020/09593 [delvis]). Uppdraget ska slutredovisas senast den 15 april 2022.

Socialstyrelsen har följt arbetet genom att bidra i arbetet med att utforma uppföljningsfrågor för och sammanställa statistik över telefonsamtalen och genom att ta del av resultaten och länsstyrelsens rapporter om arbetet.¹ Resultaten har bidragit till myndighetens utvecklingsarbete som rör våldsutövare. Denna rapport bygger på information från ovanstående källor samt på samtal med dem som arbetar med stödtelefonen.

Statsbidrag

Socialstyrelsen har lämnat statsbidrag till Länsstyrelsen Stockholm för att stödja arbetet med stödtelefonen. Länsstyrelsen har totalt erhållit drygt sex miljoner kronor (6 350 000 kr) i statsbidrag under 2021, med en initialt beviljad budget på 4 356 000 kronor som tillökades med 2 700 000 i Vårändringsbudgeten 2021.

Syfte och målgrupp

Syftet med stödtelefonen *Välj att sluta* är att få personer som utövar eller riskerar att utöva våld i nära relationer att söka och genomgå behandling som ett resultat av att ha fått information, stöd och rådgivning per telefon. Den primära målgruppen för *Välj att sluta* är vuxna personer som utövar eller riskerar att utöva våld i en parrelation. Sekundära målgrupper är våldsutsatta personer och närstående till våldsutövare och våldsutsatta samt yrkesverksamma inom bland annat socialtjänst, hälso- och sjukvård och polis.

¹ Rapport om uppbyggnad och den första tidens drift av telefonlinje för personer som utövar eller riskerar att utöva våld i nära relationer, Länsstyrelsen Stockholm 2019.

Välj att sluta – En telefonlinje för personer som utövar våld i nära relationer. Slutrapport för en pilotverksamhet, Länsstyrelsen Stockholm, Rapport 2020:17.

Nationell stödtelefon

Välj att sluta riktades tidigare endast till invånare i Stockholm och Skåne län men är sedan januari 2021 en nationell stödtelefon. Beslutet om att utvidga verksamheten fattades av Manscentrum tillsammans med Länsstyrelsen. Anledningarna var flera. Redan från start har det funnits en efterfrågan på en nationell stödlinje, vilken blev än tydligare när telefonlinjen 2020 genomförde en nationell kartläggning av verksamheter som arbetar med våldsutövare. Eftersom antalet inkommande samtal ändå var relativt lågt, var det möjligt att öppna upp för samtal från hela Sverige utan att behöva öka bemanningen vid telefonen. Utifrån dåvarande ekonomiska ramar bedömde man alltså att det fanns en god kapacitet för att låta linjen bli nationell.

Organisation

Inför 2021 förnyade Länsstyrelsen samverkansavtalet med Stiftelsen Manscentrum Stockholm för att driva telefonlinjens operativa verksamhet, denna gång för att gälla hela landet. Arbetet har omfattat två heltidstjänster och två deltidstjänster. En anställd på Manscentrums behandlingsverksamhet har varit operativ projektledare för driften av linjen, övriga tre har anställts för att svara i telefon. Utöver dessa har en styrgrupp bestående av ordföranden för Manscentrum, verksamhetsansvarig för Manscentrum, operativt ansvarig för *Välj att sluta*, en telefonrådgivare vid *Välj att sluta*, tillsammans med projektledaren och en projektmedarbetare för *Välj att sluta* (anställda hos Länsstyrelsen) och ansvarig enhetschef (vid enheten för social utveckling, Länsstyrelsen) träffats en gång i månaden för att diskutera och besluta om strategiska och operativa frågor.

Telefontider

Telefontiderna för *Välj att sluta* har varierat under 2021. Från januari till september 2021 var telefonlinjen öppen måndagar, onsdagar och torsdagar kl. 08.30–16.00. Från den 1 september utökades öppettiderna till alla vardagar kl. 08.30–16.00. Valda öppettider utgår ifrån tidigare erfarenheter av samtalsfrekvensen fördelad över dagen.² Personer som ringer utanför öppettiderna kan tala in ett meddelande som raderas efter avlyssning. Personal från *Välj att sluta* ringer då upp från dolt nummer inom två arbetsdagar. Totalt lämnades 26 meddelanden under uppföljningsperioden.

Informationssatsningar

Länsstyrelsen ansvarar för spridning av information om stödlinjen och personal från stödtelefonen vid Manscentrum är behjälplig i det arbetet. Information om stödlinjen sprids i samarbete med kommunikations- och medieföretag samt via Länsstyrelsens och Manscentrums nätverk och olika kontaktnät. Under 2021 har två informationskampanjer till allmänheten bedrivits, en mindre kampanj i samband med Alla hjärtans dag i februari och en större kampanj i slutet av året.

Kampanjen i samband med Alla hjärtans dag anspelade på den dubbelhet som kan finnas i relationer där det förekommer våld. Kampanjen som genomfördes i

² *Välj att sluta – En telefonlinje för personer som utövar våld i nära relationer. Slutrapport för en pilotverksamhet, Länsstyrelsen Stockholm, Rapport 2020:17.*

december fokuserade på psykiskt våld. Inom ramen för denna kampanj tog man fram budskap om tio beteenden som kan ses som varningstecken på att det förekommer våld i en relation. Kampanjen gick ut till samtliga ungdomsmottagningar i Sverige. Därutöver använde man ett nytt sätt att annonsera för att förmedla att våld i nära relationer även kan inbegripa handlingar som finns i en gråzon, det vill säga på en glidande skala mellan våld och inte våld. Kampanjen riktade sig främst till en yngre målgrupp och annonserades i olika sociala medier.

Samordnarfunktionen och rådgivare vid stödtelefonen assisterar Länsstyrelsen med underlag och expertis vid utformning av informationskampanjer och deltar även som sakkunniga på möten med medieföretagen. Att annonsera generellt i sociala medier, som exempelvis i Youtube och Snapchat, anser stödtelefonens personal vara en viktig del i informationsspridningen om linjen eftersom många unga finns där. En framgångsrik kampanj gjordes tidigare år med Google. Samarbetet gick ut på att länken till stödtelefonen hamnade högt upp när man sökte i Google. På grund av begränsningar i budgeten kunde inga sådana kampanjer genomföras under den period som denna uppföljning avser.

Utöver att anlita medieföretag för att genomföra olika informationskampanjer som riktar sig till allmänheten samarbetar stödtelefonens personal i olika nätverk med bland andra polisen, länsstyrelser och behandlare. Vid dessa möten påminner man om linjen och får hjälp med att sprida informationen vidare till personal som arbetar med våldsutövare eller våldsutsatta i nära relation. En stor del av arbetet ägnas åt att hålla föreläsningar, skicka informationsbrev eller material till olika aktörer och att delta i olika möten.

Trots begränsade informationssatsningar i media hade hemsidan för *Välj att sluta* över 90 000 besök under året och över 3 000 nedladdningar av olika material från hemsidan. De flesta som besökte hemsidan, liksom de som ringde till linjen under 2021, kom från storstadsregionerna. På frågan hur personerna som ringde fick vetskap om *Välj att sluta* svarade majoriteten att det var via Google.

Antal samtal

Rådgivarna som svarar i telefonen registrerar samtliga samtal i ett webbformulär, där de för in personens ålder, kön, var i Sverige han/hon ringer ifrån, vilken typ av våld som utövats och vilken verksamhet personen har hänvisats till. I början av året omarbetades webbenkäten. Underlaget om samtalen till stödtelefonen under 2021 utgörs således av data för perioden 22 mars till den 1 november. Stödtelefonen tog under den perioden emot 331 samtal, varav cirka hälften (46 %) kom från personer som uppgav att de utövar våld i en nära relation.

Fördelningen av antalet inkomna samtal har varierat under året. Tabell 1 visar att antalet samtal har legat på 35 per månad till och med augusti, med undantag för maj månad då antalet var något högre och juli månad då antalet i stället var färre. En möjlig förklaring till det ökade antalet samtal under maj kan vara att det då publicerades många nyhetsartiklar och inslag i TV och radio om bristen på stöd till våldsutövare. En möjlig förklaring till det minskade antalet samtal under juli kan vara att den månaden är semestertid för många. Från september

ökade antalet inkomna samtal i samband med att man utökade öppettiderna för stödlinjen.

Tabell 1. Antal samtal per månad (210322–211101).

Månad	Alla samtal	Våldsutövare	Övriga
	N=331	N=153	N=178
Mars	20	15	5
April	38	17	21
Maj	56	26	30
Juni	35	22	13
Juli	19	9	10
Augusti	36	13	23
September	62	27	35
Oktober	65	24	41

Antalet samtal per dag under uppföljningsperioden ligger på cirka 1,5, vilket är ungefär samma nivå som i den tidigare rapporteringen av stödtelefonens första år, då antalet var cirka 1,6 samtal per dag.³ Inkomna samtal från andra än våldsutövare gjordes av våldsutsatta (n=38), personer som inte yttrade sig, det vill säga tysta samtal (n=35) och felringningar (n=35). Endast 22 samtal kom från yrkesverksamma. Övriga inringare var familjemedlemmar, allmänheten, kompis/bekant eller personer med en annan problematik.

Våldet och våldsutövarna

Stödtelefonen tog emot 153 *samtal* från personer som rapporterade om eget våldsutövande i en nära relation. Hur många *personer* som ringt går inte att säga av två skäl: samtalen är anonyma och en individ kan ha ringt flera gånger. Samtalen kom främst från storstadsregionerna⁴. Under uppföljningsperioden tog *Välj att sluta* emot samtal från 20 av 21 län i Sverige.

Tabell 2 visar att den vanligast förekommande våldstypen som rapporteras är psykiskt våld (58 %), följt av fysiskt våld (19 %) och materiellt våld (10 %). Närmare hälften av dem som rapporterade om psykiskt våld uppgav att det handlade om grovt psykiskt våld (48 %). Det är vanligt att fysiskt våld förekommer samtidigt med psykiskt våld. Cirka 70 procent av dem som rapporterade om fysiskt våld uppgav att de också utövade psykiskt våld.

Psykiskt våld kan utgöras av verbala kränkningar, hot, förhindrande av kontakt med andra och kontroll av telefonsamtal, sms och liknande. Att låsa in någon, uttrycka dödshot eller annat hot mot personer i partnerns omgivning kategoriseras som grovt psykiskt våld. Fysiskt våld kan utgöras av slag, sparkar och knuffar som ofta lämnar synliga skador, till exempel blåmärken, svullnader,

³ Tidigare redovisning rapporterade 935 samtal under ett år och sju månader, vilket motsvarar 1,609 samtal per dag jämfört med uppföljningen där 331 samtal inkommit under en period på cirka sju månader, vilket motsvarar 1,478 samtal per dag. Socialstyrelsens tidigare rapport: *Stödtelefon för våldsutövare och yrkesverksamma* – slutrapport, 2020-12-08 [Dnr 3.4-19106/2017]).

⁴ Cirka 45 procent av dem som besökte hemsidan och 51 procent av hänvisningarna från inkomna samtal rörde storstadsregionerna.

tandfrakturer och bitmärken. Våld med tillhyggen som kniv eller våld som tillkommit på annat sätt och krävt akutvård kategoriseras som grovt fysiskt våld.

Tabell 2. Olika typer av våld som rapporterats av våldsutövare (antal och andelar).

Typ av våld	Antal N=153	Andel i procent
Psykiskt våld	88	58
- Grovt psykiskt våld	48	31
Fysiskt våld	47	31
- Grovt fysiskt våld	19	12
Materiellt våld	10	7
Sexuellt och grovt sexuellt våld	6	4
Materiellt våld	10	7
Övrigt våld, t ex försummelse, Hedersrelaterat våld, ekonomiskt våld	0-1	0-0,7

Våldet som beskrevs i samtalen var i de allra flesta fall riktat mot en partner (93 %). Knappt en fjärdedel av våldsutövarna rapporterade om våld mot barn (23 %). Hedersrelaterat våld och ekonomiskt våld framkom inte i något av samtalen. Merparten av våldsutövarna som ringde var män (82 %), vilket är något högre än andelen våldsutövande män som hörde av sig under föregående uppföljning (72 %).⁵ I de flesta fall hade våldsutövandet pågått i mer än ett år (40 procent i mer än tre år och 43 procent ett till tre år). Knappt en femtedel av samtalen gällde våldsutövande som hade pågått i mindre än ett år. Det stora flertalet våldsutövare som hörde av sig under uppföljningstiden hade inte sökt hjälp tidigare (78 %), oavsett hur länge våldet hade pågått. Detta är en ökning från tidigare uppföljning då drygt hälften (56 %) av dem som ringde hade sökt hjälp tidigare för sitt våldsbeteende.

Medelåldern för personerna som ringde om eget våldsutövande var 38 år. Drygt hälften av dessa hade barn och medelåldern för barnen var 10 år. De flesta som ringde var födda i Sverige (88 %) och identifierade sig som heterosexuella (97 %). Andra problem som beskrevs av de personer som ringde om eget våldsutövande relaterade till psykisk ohälsa (20 %), psykiatriska symtom (14 %) och missbruk (5 %).

Samtalens innehåll och hänvisningar

Under samtalen försöker rådgivarna skaffa sig en god bild av den aktuella personens problem och arbetar sedan motiverande och försöker inge hopp om att förändring är möjlig. Samtalens innehåll beskrivs mer i detalj i en tidigare avrapportering från Socialstyrelsen.⁶

⁵ Stödtelefon för våldsutövare och yrkesverksamma – slutrapport, 2020-12-08 [Dnr 3.4-19106/2017].

⁶ Stödtelefon för våldsutövare och yrkesverksamma-slutrapport, 2020-12-08 [Dnr 3.4-19106/2017]. Personal från stödlinjen har fått titta igenom den tidigare beskrivningen och samtalens innehåll ser även så ut under föreliggande uppföljningsperioden.

I nästan alla samtal med personer som utövat våld (99 %) hänvisades personen till en annan verksamhet för vidare råd, stöd eller behandling. De flesta hänvisningarna gick till kommunala eller ideella verksamheter (64 %) och därefter i antal hänvisades personerna till Manscentrum Skype (14 %). Resterande inringare hänvisades till ordinarie socialtjänst (3 %) och till hälso- och sjukvården (5 %). Majoriteten av dem som hänvisades till Manscentrum Skype bodde i Stockholms län och en vanlig anledning till det var att personen inte ville vända sig till socialtjänsten. Ett annat skäl till att personer hänvisats till Manscentrum Skype är att det saknats specialiserade verksamheter i eller i närheten av personens boendeort.

I oktober skickade länsstyrelsen Stockholm en enkät till samtliga verksamheter för att undersöka om personerna hade vänt sig till de verksamheter som Välj att sluta hade hänvisat till. Enkäten skickades till 40 verksamheter och besvarades av 25. Resultatet visade att minst 65 procent (60 av 93 individer) av dem som hänvisades via Välj att sluta hade tagit kontakt med verksamheterna.⁷

Resultat

Målet för stödtelefonen är att de personer med en våldsproblematik som ringer till stödtelefonen ska ta kontakt med en behandlingsverksamhet och börja i behandling. Ambitionen är att nå våldsutövare i ett tidigt stadium, det vill säga i yngre ålder och då våldet inte pågått särskilt länge.

Enligt länsstyrelsens enkätundersökning leder cirka två tredjedelar av hänvisningarna från stödtelefonen till vidare kontakt med en verksamhet. Siffrorna är något osäkra på grund av det relativt stora bortfallet; endast 25 av 40 verksamheter besvarade enkäten. Vidare är medelåldern för dem som hör av sig till stödlinjen på grund av eget våldsutövande 38 år och de flesta har utövat våld under längre tid än ett år. Merparten (78 %) av dem som ringer har inte tidigare sökt hjälp för sitt våldsbeteende.

Välj att sluta har öppnat upp för samtal från hela landet från januari 2021. Samtal har inkommit från 20 av 21 regioner i Sverige, från flera av dessa endast enstaka samtal. Informationssatsningar till allmänheten har varit begränsade under året och har genomförts antingen före eller efter den uppföljningsperiod på cirka sju månader som ingår i föreliggande rapport. Eventuella effekter av dessa informationssatsningar speglas följaktligen inte i de resultat som redovisas i denna rapport.

Socialstyrelsens bedömning

Stödlinjen kan fylla en viktig funktion genom att linjen erbjuder anonyma samtal med en professionell person som dels har stor kunskap på området, dels kan fungera som länk till vidare stöd och behandling.

Majoriteten (78 %) av dem som ringde till stödlinjen under uppföljningstiden 2021 hade inte tidigare sökt hjälp för sitt våldsbeteende, vilket är en ökning från föregående uppföljning (56 %). Även uppskattningen av andelen hänvisningar som ledde till kontakt med en verksamhet ökade jämfört med tidigare avrapporteringar. Närmare två tredjedelar av hänvisningarna ledde till att personen tog

⁷ Informationen bygger på att verksamheterna tillfrågat individer om de hänvisats dit av stödlinjen.

kontakt enligt svarande verksamheter. Stödlinjen blev nationell under 2021 men antalet inkomna samtal har legat på ungefär samma nivå som tidigare – 1,5 samtal per dag jämfört med 1,6 samtal per dag under tidigare uppföljning. Trots att antalet inkomna samtal inte ökat jämfört med den tidigare uppföljningen visar resultat från 2021 på en positiv utveckling i meningen att andelen inringare som inte tidigare sökt hjälp har ökat liksom andelen hänvisningar som lett till kontakt med specialiserade verksamheter. Det fortsatta arbetet bör således fokusera på att nå ut med information om stödlinjen så att fler samtal kommer in.

Uppföljningsperioden som denna rapport avser är begränsad till sju månader och speglar därmed inte hela den period som linjen hittills har varit nationell. Finansieringen och möjligheten till informationssatsningar har varierat under året. Några tidigare informationssatsningar har, som nämnts ovan, varit framgångsrika (se under rubriken Informationssatsningar). Begränsade möjligheter till kommunikation via medier under 2021 kan ha minskat antalet inkomna samtal till *Välj att sluta*. En mer stabil och förutsägbar finansiering av stödlinjen skulle underlätta planeringen av kommunikations- och informationssatsningar. Dessa satsningar borde dock tydligare riktas till målgrupper som idag inte ringer in till stödtelefonen, såsom hbtqi-personer och yngre åldersgrupper. Även personer som utövar makt- och kontrollvåld och/eller våld i en hederskontext är fortsatt en utmaning att nå.

Välj att sluta skulle eventuellt kunna vara till mer stöd för yrkesverksamma genom exempelvis rådgivning eller information. Andelen yrkesverksamma som hör av sig till stödtelefonen är fortfarande låg men den ökade under 2021 från fyra procent till sju procent jämfört med föregående uppföljning. Telefonsamtal från anhöriga till personer som utövar våld mot närstående är också en målgrupp som stödtelefonen skulle kunna rikta sig mer mot. Det senare för att kunna ge stöd till anhöriga så att fler våldsutövare uppmanas att söka hjälp.

Stödlinjens nationella kartläggning av specialiserade verksamheter visade en brist på behandlingsverksamheter och en stor variation i tillgången till behandling, beroende på var i Sverige man bor. Manscentrums digitala behandling har utvecklats för att kunna erbjuda ett alternativ när behandlingsverksamhet saknas i närområdet. En utökning av behandlingsverksamheter är angelägen för att kunna erbjuda specialiserad behandling på ett jämlikt sätt i hela landet.

Socialstyrelsen ger stöd till arbetet mot våld och förtryck inom vård och omsorg dels utifrån bästa tillgängliga kunskap och dels utifrån aktuell lagstiftning i form av vägledningar och föreskrifter. Myndigheten har nyligen publicerat två rapporter om kunskapsläget gällande behandling mot, respektive bedömningsmetoder för våldsutövande i nära relationer. Översikterna visade på lovande resultat avseende vissa behandlingsmetoder för våldsutövare av situationsbundet våld samt olika möjligheter för det fortsatta arbetet med att utveckla bedömningsmetoder för våldsutövare inom socialtjänsten utifrån befintlig forskning. Socialstyrelsen stödjer även arbetet med individbaserad systematisk uppföljning inom området våld i nära relationer vilket ämnar främja skapandet av lokal kunskap och beprövad erfarenhet gällande arbetet med både våldsutsatta och våldsutövare. Socialstyrelsen har även en pågående utredning inom ramen för ett regeringsuppdrag om myndighetens fortsatta roll och arbete kring våldsutövare i nära relationer som ska slutredovisas i juni i år. Ett förstärkt och alltmer riktat

stöd till arbetet med våldsutövare kan främja kunskapsutveckling i kommuner och regioner vilket i sin tur kan öka utbudet av specialiserade verksamheter för våldsutövare runt om i landet.